

חומרים קשים

אוצר: יקיר שגב

אוסנת יהלי־סרבגילי

18.6.22–20.5.22

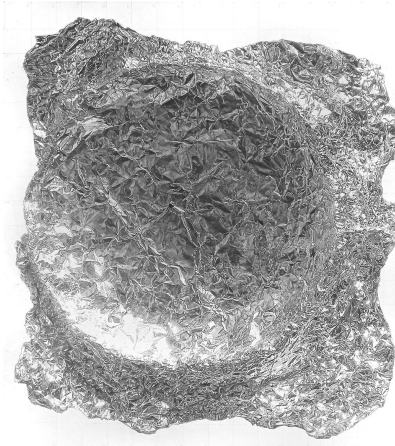
אילנה דותן

בתערוכתן הזוגית של אוסנת יהלי־סרבגילי ואילנה דותן מוצגות עבודות מופת של ייצוגים ריאליסטים לעילא ולעילא, המורכבות מחומרים קשים; קשים למגע, קשים לציור, קשים להכלה. האמניות סורקות בטכניקות וירטואוזיות - כבאוטופסיה לאחר המוות - את מרכיבי חיינו הפוסטמודרניים, תוך שהן מתמודדות באומץ ובפיכחון עם החומרים הקשים שהם מורכבים מהם, ועם שרידי החורבות והתקוות שהותיר המודרניזם באמנות ובחיים.

עבודותיה של **אוסנת יהלי־סרבגילי** (נ. 1974, בוגרת המחלקה לאמנות ב"בצלאל", 2004) מתוות מאז סיום לימודיה מהלך ציורי עקבי, כאוב ומעורר השתאות המתחקה אחר מבעים של ניכור, מוות ואובדן, שהם גם פרטיים מחד וגם תרבותיים־מקומיים מאידך. בטכניקה ציורית עילאית ומפרכת, המזוהה עימה כמעט מסיום לימודיה, מעלה האמנית על הבד לאורך שנים רבות אינוונטר חזותי שלם של מבטים מתוך ואל תוך חדרי המתנה, לובי (מבואות), וחללים אדריכליים של בנייני משרדים נטושים - שלצופים שאינם מורגלים בציוריה הריאליסטיים עשויים להיראות כתצלומים.

על אף יופיים הקפדני, הרי שהחללים המופיעים בציוריה של יהלי־סרבגילי וחנוטים בשיש ובתחליפיו הזולים הם מנוכרים למראה ובעלי נוכחות מקפיאה, נעדרת חמלה ונוכחות אנושית. למרבה האימה אלו גם אינם חללים דמיוניים, אלא שיחזורם המדוקדק והריאליסטי על בד (באמצעות תצלומים) של חללים בבנייני משרדיים עגמומיים (ישראליים ולרוב תל אביביים) בעלי עיצוב ראוותני וקלוקל מסביבתה הקרובה של האמנית. בציוריה של יהלי־סרבגילי תפנימים אדריכליים ריקים ומעיקים אלו הופכים לחללי המתנה נצחיים, ששוררת בהם דממת מוות עבור הבאים והיוצאים בהם, והם מהדהדים גם את מקרי המוות והאובדן הפרטיים במשפחתה הקרובה של האמנית. אפילו נוכחותם הנדירה של סימני חיים בציורים - עציצים באדניות - הינה אך לכאורה ותמיד על תנאי, שכן האמנית מרמזת כי הללו בעצם מלאכותיים ועשויים מפלסטיק, תחליפים מלאכותיים לחיים אמיתיים.

ואכן, תיאורם של ציוריה של יהלי־סרבגילי כ"חדרי טהרה" (החדר שבו שוהה המת לפני קבורתו, כלשונו של גדעון עפרת') מתברר כקולע מאד. כל אותם אדניות, מזרקות ועמודי נירוסטה נטושים, החוזרים ונשנים בציוריה של יהלי־סרבגילי, מתגלים לצופה - כפי שהתגלו לפנים בזעזוע לרועי הצאן

אילנה דותן, Terra, 2021, עיפרון על נייר

וייה סלמינס, ירח, 1974, עיפרון על נייר, אוסף פרטי, ארה"ב

הם למעשה תמונת התשליל של עולם החפצים המקיפים אותנו, רוחות הרפאים הנגטיביות של החפצים ה"אמיתיים" שהם נועדו לעטוף, להכיל או לשאת בתוכם.

אולם חפצים אלו - משנחתכו בעבודותיה של דותן החוצה מהבנאליות המקיפה אותם במציאות, בודדו על גבי הנייר ונרשמו בדיוק מירבי או הוגדלו לממדי ענק - הרי שהם עוברים מטמורפוזה דרמטית ונראים עתה כהתרחשויות חזותיות בממדים אפיים־קוסמיים מסוכנים וצופני אסון. כך למשל סדרת שקיות האשפה השחורות, המתהוות מחדש על הנייר, נדמות עתה למערבולות שחורות ומאיימות או חורים שחורים גלקטיים, בה בשעה שהן גם רומזות לשקיות השחורות אליהן מוכנסות גופות בזירות אסון. תחימתן במעגל כצורה שטוחה רומזת גם להליכה קיצונית על סיפו של מוות אחר, של הציור כולו - "סוף הציור" באמנות המערבית - כפי שהתגלם בעיגולים (או המרובעים) הסופרמטיסטיים השחורים של קזימיר מאלביץ' מראשית המאה ה־20, שאחד מהם אף נתלה מעל האמן עצמו לאחר מותו. באופן דומה, רישומי נייר האפייה שהוגדל לממדי ענק מזכירים בניצנוצם הטרשי את יופיים הזר והמאיים, נטול החיים והאליאנושי של פני הירח או המדבריות (כבדומה לעבודותיה של האמנית האמריקאית וייה סלמינס).

באופן אחר, גילויי אלימות כבושה הקושרים את המרחב הביתי האינטימי להתרחשויות בקנה מידה גלקטי מתגלים גם בעבודות **אבן במיטה**, המתארות אבן הנחה על כרית וקפלי מצעים. ברישומים אלו, בהשראת כתבת עיתונות אודות חדירתו הנסית/קטסטרופלית של מטאוריט מן החלל לחדר השינה של אישה בשנתה, עולה מן המפגש בין הטקסטורות הקשות, המנצנצות והפוצעות לבין רכות הקפלים תחושה עמומה וטורדת של נוכחות אלימה וזרה, המתרחשת במרחב המשפחתי האינטימי והמוגן ביותר.

עבודותיה של אילנה דותן מתבוננות אם כן במציאות היומיומית האפורה והאלימה, המתועשת והמנוכרת שלנו מתוך התפעלות וחרדה. הן פועלות באמצעות יופיו של הסגנון האשלייתי־הקלאסי, בסגנון ה־Trompe l'oeil, המפתה באובססיביות שלו את הצופים להתמסר אליו, ומשעה שהפילו את הצופים בקיסמן הממגנט והאפל, הרי הן מתגלות כאזהרות Vanitas אירוניות ומצמיתות על אודות טבעה האמיתי של תקופתנו.

^[1]

גדעון עפרת, בתוך

אוסנת יהלי־סרבגילי:

Facade, 2016, קטלוג

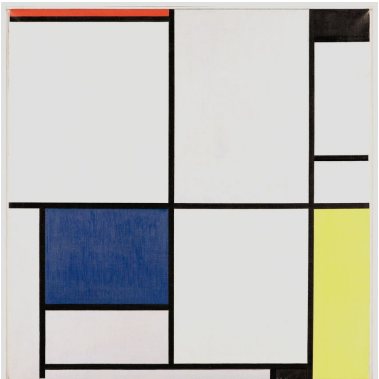
התערוכה, ירושלים: גלריה

רוזנבך, עמ' 4–5

אוסנת יהלי־סרבגילי

אוסנת יהלי־סרבגילי, **לבונטין**, 2011,
שמן על בד, אוסף יוסי ליפשיץ, תל אביב

פיט מונדריאן, **קומפוזיציה באדום, כחול וצהוב**, 1921, שמן על בד, אוסף המוזיאון לאמנות, האג

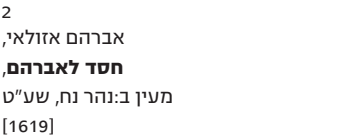

אוסנת יהלי־סרבגילי, **עציץ**, 2008,
שמן על בד, אוסף אילן שבתאי, ירושלים

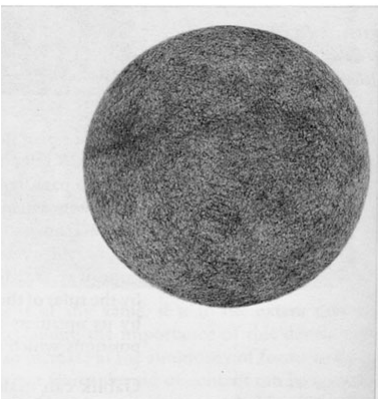

גדעון גכטמן, **כד**, 1992, שמן ולכה
על פיברגלס, רח' ויצמן 1, תל אביב

חומרים קשים

אילנה דותן, **שקית אשפה מס. 6**, 2022,
עיפרון על נייר

קזימיר מאלביץ', אלמנט סופרמטיסטי,
1913, עיפרון על נייר, המוזיאון לאמנות
מודרנית, ניו יורק

אילנה דותן

י"ד שט"ו מיני כלים ראויים להדלקה וכל הקודם קודם מהם משובח [...]:
א' כלי זהב, ב' כלי כסף, ג' נחושת קלל דומה לזהב, ד' נחושת אדום, ה'
של ברזל, ו' בדיל, ז' עופרת, ח' כלי אבנים, ט' כלי זכוכית, י' כלי עצים, י"א
כלי חרס מצופה באבר, י"ב כלי חרס בלתי מצופה וצריך שיהיה חדש, י"ג
קליפות רימון, י"ד קליפות אגוז הנדיי, ט"ו קליפות האלון [...], אבל קליפות
בצלים וביצים וכיוצא אינם ראויים להדלקה²

גם עבודותיה של אילנה דותן (נ. 1967, בוגרת המחלקה לאמנות ב"בצלאל", 1993) העובדת ברישום, מציבות במרכזן במימונות טכנית מרשימה ייצוגים ריאליסטיים קיצוניים, דמויי תצלום ממש, של פני שטח וטקסטורות הנמסרים עד לאחרון הפרטים הזעיריים ביותר. בעבודותיה האפייניות מן השנים האחרונות רושמת דותן שוב ושוב באיטיות, עקב בצד אגודל ובמשך חודשים רבים, סדרות של חפצים מתועשים מפתיעים וטעונים, הרחוקים מרחק רב מן הנושאים השחוקים והנפוצים של "טבע דומם" בציור הריאליסטי המערבי השגרתי. גם הם, בדומה לציורי החללים המרוקנים של אוסנת יהלי-סרבגילי, נושאים עימם קונוטציות מעיקות של ניכור, אלימות, מוות וחידלון, וגם ויופי מפתיע המגלה את עצמו על אף הבזות או הסתמיות שאנו מייחסים בשגרה לחפצים נעדרי הילה אלו.

כנושאים המועדפים לרישומיה בוחרת אילנה דותן פריטים מסביבתה הקרובה – בדרך כלל מחוץ לבית או מהמטבח. אבל כאן מסתיים הדמיון השיטחי למגוון החפצים הקלאסיים והמוכרים של ציורי הטבע הדומם הביתי – שכן בעבודותיה של דותן מושאי ההתבוננות יהיו דווקא אלו הנקלים, הבזויים, התעשייתיים וחסרי התואר ביותר (לכאורה) מבין ששלל הפריטים שלכולנו יש בבית. כך ניתן למצוא בין עבודותיה של דותן רישומים של שברי חתיכות מלט מאתרי בנייה, שקיות אשפה שחורות, ניירות אלומיניום מעוכים ומקומטים לאפיייה, "חמגשיות" קלקר שבורות ומוכתמות בשיירי מזון נוטפים או ניירות שעווה לעטיפת מזון במקרר.

גיבורי הרישומים הריאליסטיים של אילנה דותן הם אפוא האנטיזנה העכשווית המכוונת ל"מדרגות הידור המצווה" של ר' אברהם אזולאי, המנחה אותנו בחיבור "חסד לאברהם" באילו חומרים – מן היקר ביותר (הזהב) ועד לנפסד (קליפות מן החי) – ראוי להכין את מנורת החנוכה. אלו הם אם כן רישומים המתארים חפצים בעלי תוחלת חיים אפסית, המצויים בדרגת הסף האחרונה של ההתפוררות, ההיעלמות והזריקה לפח. באנלוגיה אנושית ברורה למדי, החפצים שבוחרת אילנה דותן לתאר שקופים עבורנו כל־כך (מילולית ומטפורית כאחד) בעיצובם ובסתמיותם הבנאלית, עד שנדמה שחדלנו כלל מלהתייחס אליהם כאל בעלי ממשות מוצקה משל עצמם. כל אותם שקיות הניילון, הקליפות, ניירות האריזה ומיכלי הפלסטיק הדקים והשקופים –